

**D R. BABASAHEB AMBEDKAR
MARATHWADA UNIVERSITY,
AURANGABAD.**

Revised Syllabus of

B.A. THIRD YEAR

[SANSKRIT]

SEMESTER - V & VI

[Effective from - 2011-2012]

**DR. BABASAHEB AMBEDKAR MARATHWADA UNIVERSITY,
AURANGABAD.**

**Revised Syllabus
Sanskrit
[Under the Faculty of Arts]
B.A. Third Year**

[1] YEAR OF IMPLEMENTATION :

Will be implemented from June – 2011

[2] PATTERN :

The pattern of Examination will be semester System
(30 Marks Semester Examination 20 Marks internal
evaluation)

[3] THE STRUCTURE :

Implementation of the Structure as prescribed by
University.

[4] NATURE OF QUESTION PAPER :

As per established Pattern

[5] SCHEME OF TEACHING AND EXAMINATION :

Revised Syllabus is designed for the students who want
to learn Sanskrit and study of analyze the literature &
language.

The internal assessment paper is designed for active
participation in understanding language and literature.

B.A. THIRD YEAR SEMESTER - V

Sr. No.	Course	Paper	Exam Scheme		
			Sem. Exam.	Internal	Total
1.	SANBA 009	वैदिक सुक्ते (ऋग्वेद)	30	20	50
2.	SANBA 010	काव्य (मेघदूतम्-पूर्वमेघ)	30	20	50
3.	SANBA 011	काव्यप्रकाश व व्याकरण	30	20	50
4.	SANBA 012	तत्त्वज्ञान (भगवद्गीता)	30	20	50

B.A. THIRD YEAR VI SEMESTER

Sr.	Course	Papers	Exam Scheme		
			Sem. Exam.	Internal	Total
1.	SANBA 013	उपनिषद	30	20	50
2.	SANBA 014	काव्य (मेघदूतम् - उत्तरमेघ)	30	20	50
3.	SANBA 015	काव्यशास्त्र	30	20	50
4.	SANBA 016	व्याकरण (संधी प्रकरण)	30	20	50

बी.ए. तृतीय वर्ष
संस्कृत (ऐच्छिक)
सत्र पाचवे

प्रश्न पत्रिका – ०९

गुण - ५०

वैदिक सूक्ते (ऋग्वेद)

पेपर कोड - **SAN BA 009**

-
- (१) अग्निसूक्त (ऋ.१.१.)
 - (२) पुरुषसूक्त (ऋ.१०.९०.)
 - (३) सरमापणिसंवादसूक्त (ऋ.१०.१०८.)
 - (४) संज्ञानसूक्त (ऋ.१०.१९१.)
 - (५) उषस् सूक्त (ऋ.५.८०.)
 - (६) पर्जन्यसूक्त ((ऋ.५.८३.)

उद्दिष्टे :-

- (१) भारतात निर्माण झालेल्या प्राचीन वैदिक साहित्याचा परिचय करून देणे.
- (२) संस्कृत विषयाच्या अध्ययनाच्या दृष्टीने वैदिक भाषेच्या अध्ययनाला महत्त्व असल्याने अभ्यासक्रमात वैदिक भाषेची ओळख व्हावी.

संदर्भग्रंथ सूची :-

- (१) ऋक्सूक्त वैजयंती :- एस.डी. वेलणकर, मो.दि. पराडकर, ग.व्यं. जोशी, वैदिक संशोधन प्रकाशन, टिळक महाराष्ट्र विद्यापीठ, नगर, पुणे.
- (२) ऋक्सूक्त संग्रह :- हरिदत्त शास्त्री, साहित्य भंडार, सुभाष बाजार, मेरठ.
- (३) The New Vedic Selection :- Part – I, Dr. Braj Bihari Chaubey, Bharatiya Vidya Prakashan, Varanasi.
- (४) वेदसौरभ :- पुणे विद्यापीठ, पुणे.

बी.ए. तृतीय वर्ष
संस्कृत (ऐच्छिक)
सत्र पाचवे

प्रश्न पत्रिका – १०

गुण - ५०

काव्य - मेघदूतम् (पूर्वमेघ)
पेपर कोड - **SAN BA 010**

- (१) मेघदूतम् - कालिदासविरचितम्
पूर्वमेघ – विस्तृत अध्ययन

उद्दिष्टे :-

- (१) 'उपमा कालिदासस्य' यांची अनुभूती विद्यार्थ्यांना देणे.
(२) संस्कृत साहित्याची रुची निर्माण करून वाङ्मयीन अभिरुचीचा विकास करणे.

संदर्भग्रंथ सूची :-

- (१) मेघदूतम् महाकवी कालिदास :- संजीवनी कृत संस्कृत हिंदी टीका सहित. चौखम्बा प्रकाशन, नई दिल्ली – १०० ०२.
(२) मेघदूतम् महाकवी कालिदास :- अरविंद मंगरूळकर वसंत बापट, रा.ज. देशमुख, देशमुख आणि कंपनी २२ कसबा, पेठ, पुणे - ०२.
(३) मेघदूतम् :- कालिदासविरचित, प्रा. स्वानंद ग. पुंड, ऋचा प्रकाशन ९, गजानननगर, नागपूर – १५.

बी.ए. तृतीय वर्ष
संस्कृत (ऐच्छिक)
सत्र पाचवे

प्रश्न पत्रिका – ११

गुण - ५०

काव्यप्रकाश व व्याकरण
पेपर कोड - **SAN BA 011**

- (१) काव्यप्रकाश – प्रथम उल्हास
(२) कारक प्रकरण

उद्दिष्टे :-

- (१) काव्यसृष्टीच्या वेगळेपण परिचय करून देणे.
(२) संस्कृत संभाषण व वाक्य रचनेसाठी कारकाचे ज्ञान असणे अनिवार्य आहे.

संदर्भग्रंथ सूची :-

- (१) काव्यप्रकाश :- मम्मट विरचित, मंगरुलकर, डॉ. अर्जून वाडकर.
(२) काव्यप्रकाश :- डॉ. सत्यव्रत सिंह चौखम्बा प्रकाशन.
(३) कारक प्रकरण :- लघुसिद्धान्त कौमुदी, म.दा. साठे.
(४) कारक प्रकरण :- नीला सोमलवार.

बी.ए. तृतीय वर्ष
संस्कृत (ऐच्छिक)
सत्र पाचवे

प्रश्न पत्रिका – १२

गुण - ५०

तत्त्वज्ञान

पेपर कोड - **SAN BA 012**

(१) भगवद्गीता (अध्याय – १८ वा)

उद्दिष्टे :-

- (१) भारतीय संस्कृतीच्या अध्यात्मिक जीवनाचा परिचय.
- (२) भगवद्गीता ही भारतीय संस्कृतीचे प्रतिक आणि प्रतिनिधी.

संदर्भग्रंथ सूची :-

- (१) श्रीमद्भगवद्गीता :- चौखम्बा, प्रकाशन
- (२) गीता प्रवचने :- विनोबा भावे.
- (३) भगवद्गीता जशी आहे तशी :- गीता प्रेस, गोरखपूर.
- (४) गीतारहस्य :- लोकमान्य टिळक.

बी.ए. तृतीय वर्ष
संस्कृत (ऐच्छिक)
सत्र सहावे

प्रश्न पत्रिका – १३

गुण - ५०

उपनिषद

पेपर कोड - **SAN BA 013**

-
- (१) केनोपनिषद
(२) बृहदारव्यकोपनिषद – याज्ञवल्क्य मैत्रेय संवाद (२.४)

उद्दिष्टे :-

- (१) भारतीय तत्त्वज्ञानाचा परिचय करून देणे.
(२) संवादशैलीद्वारे तत्त्वज्ञान कसे सहज अवगत करता येते याचा परिचय.

संदर्भग्रंथ सूची :-

- (१) उपनिषदर्थ व्याख्या (पूर्वार्ध) :- डॉ. केशव लक्ष्मण उर्फ भारुजी दफ्तरी, दफ्तरी ग्रंथ प्रकाशन समिती, दफ्तरी भवन, महाल, नागपूर – ०२.
(२) उपनिषदर्थ व्याख्या (उत्तरार्ध) :- डॉ. केशव लक्ष्मण उर्फ भारुजी दफ्तरी, दफ्तरी ग्रंथ प्रकाशन समिती, दफ्तरी भवन, महाल, नागपूर – ०२.
(३) वेदसौरभ :- पुणे विद्यापीठ, पुणे.

बी.ए. तृतीय वर्ष
संस्कृत (ऐच्छिक)
सत्र सहावे

प्रश्न पत्रिका – १४

गुण - ५०

काव्य - मेघदूतम् (उत्तर मेघ)

पेपर कोड - **SAN BA 014**

(१) मेघदूतम् - उत्तर मेघ

उद्दिष्ट :-

- (१) कालिदासाच्या कल्पना शक्तीचा परिचय.
- (२) कालिदासाच्या वर्णन शैलीचा परिचय.

संदर्भग्रंथ सूची :-

- (१) मेघदूतम् महाकवी कालिदास :- संजीवनी कृत संस्कृत हिंदी टीका सहित. चौखम्बा प्रकाशन, नई दिल्ली – १०० ०२.
- (२) मेघदूतम् महाकवी कालिदास :- अरविंद मंगरुळकर वसंत बापट, रा.ज. देशमुख, देशमुख आणि कंपनी २२ कसबा, पेठ, पुणे - ०२.
- (३) मेघदूतम् :- कालिदासविरचित, प्रा. स्वानंद ग. पुंड, ऋचा प्रकाशन ९, गजानननगर, नागपूर – १५.

बी.ए. तृतीय वर्ष
संस्कृत (ऐच्छिक)
सत्र सहावे

प्रश्न पत्रिका – १५

गुण - ५०

काव्यशास्त्र (१० वा उल्हास)

पेपर कोड - **SAN BA 015**

(१) काव्यप्रकाश - अलंकार

(१) उपमा	(२) उत्प्रेक्षा	(३) रूपक
(४) अनन्वय	(४) ससन्देह	(५) श्लेष
(६) अप्रस्तुत प्रशंसा	(७) निदर्शना	(८) व्यतिरेक
(९) विभावना	(१०) विशेषोक्ति	(११) अर्थान्तरन्यास
(१२) अतिशयोक्ति	(१३) स्वभावोक्ति	(१४) अपन्हुति

उद्दिष्टे :-

- (१) साहित्याचे अध्ययन करणाऱ्या विद्यार्थ्यांना अलंकाराची ओळख करून देणे.
- (२) अलंकारांच्या अध्ययनाने साहित्याचा उत्तम रसास्वाद घेता येणे शक्य होते.

संदर्भग्रंथ सूची :-

- (१) अलंकारामोद :- डॉ. महाप्रभुलाल गोस्वामी, चौखम्बा प्रकाशन.
- (२) संस्कृत अलंकार शास्त्र का समन्वित इतिहास :- अनिरुद्ध जोशी, अजन्ता पब्लिकेशन, जवाहर नगर, दिल्ली.

बी.ए. तृतीय वर्ष
संस्कृत (ऐच्छिक)
सत्र सहावे

प्रश्न पत्रिका – १६

गुण - ५०

व्याकरण

पेपर कोड - **SAN BA 016**

(१) व्याकरण :- संधी प्रकरण

(१) अच् संधी

(४) हल् संधी

उद्दिष्टे :-

(१) संधी अध्ययनाशिवाय संस्कृत विषयाचे अध्ययन होऊ शकत नाही म्हणून अभ्यासक्रमात संधी अनिवार्य आहे.

(२) संधी अध्ययनाने भाषेच आकलन सहज होते.

संदर्भग्रंथ सूची :-

(१) लघुसिद्धान्तकौमुदी :- आशुबोधिनी हिन्दी व्याख्येसह,
आचार्य डॉ. सुरेन्द्र देव,
चौखम्बा पब्लिशर्स.

(२) लघुसिद्धान्तकौमुदी :- गीताप्रेस गोरखपूर.

प्रश्नपत्रिकेचे स्वरूप
बी.ए. तृतीय वर्ष
संस्कृत ऐच्छिक
शैक्षणिक वर्ष २०११-२०१२ पासून लागू
पाचवे सत्र

वैदिक सूक्ते (ऋग्वेद)

प्रश्नपत्रिका – ०९	गुण : ३०
पेपर कोड - SAN BA 009	वेळ : १.३० तास
प्र. १ ला भाषांतर करा (कोणतेही दोन)	गुण १०
प्र. २ रा विवेचक परिच्छेद लिहा (कोणतेही दोन)	गुण १०
प्र. ३ रा दीर्घोत्तरी प्रश्न	
किंवा	
दीर्घोत्तरी प्रश्न	गुण १०

काव्य - मेघदूतम् (पूर्वमेघ)

प्रश्नपत्रिका—१०	गुण : ३०
पेपर कोड - SAN BA 010	वेळ : १.३० तास
प्र. १ ला भाषांतर करा (कोणतेही दोन)	गुण १०
प्र. २ रा संदर्भासह स्पष्टीकरण करा (कोणतेही दोन)	गुण १०
प्र. ३ रा दीर्घोत्तरी प्रश्न	
किंवा	
दीर्घोत्तरी प्रश्न	गुण १०

काव्यप्रकाश व व्याकरण

प्रश्नपत्रिका – ११

पेपर कोड - **SAN BA 011**

गुण : ३०
वेळ : १.३० तास

प्र. १ ला विवेचक परिच्छेद लिहा (कोणतेही दोन) (काव्यप्रकाश)

गुण १०

प्र. २ रा अ) टीपा लिहा

गुण ०५

ब) ससूत्र स्पष्टीकरण (कोणतेही दोन)

गुण ०५

प्र.३ रा सूत्रांचे सोदाहरण स्पष्टीकरण करा (कोणतेही चार)

गुण १०

प्रश्नपत्रिका—१२ तत्त्वज्ञान - भगवद्गीता

पेपर कोड - **SANBA 012**

गुण : ३०
वेळ : १.३० तास

प्र. १ ला भाषांतर करा (कोणतेही दोन)

गुण १०

प्र. २ रा विवेचक परिच्छेद लिहा (कोणतेही दोन)

गुण १०

प्र. ३ रा दीर्घोत्तरी प्रश्न

किंवा

दीर्घोत्तरी प्रश्न

गुण १०

प्रश्नपत्रिकेचे स्वरूप
बी.ए. तृतीय वर्ष
संस्कृत ऐच्छिक
शैक्षणिक वर्ष २०११-२०१२ पासून लागू
सहावे सत्र

उपनिषद

प्रश्नपत्रिका – १३	गुण : ३०
पेपर कोड - SAN BA 013	वेळ : १.३० तास
प्र. १ ला अ) भाषांतर करा (कोणतेही एक) (केनोपनिषद)	गुण ०५
ब) भाषांतर करा (कोणतेही एक)	गुण ०५
(याज्ञवल्क्य – मैत्रेयी संवाद)	
प्र. २ रा विवेचक परिच्छेद लिहा.	
अ) केनोपनिषद (कोणतेही एक)	गुण ०५
ब) याज्ञवल्क्य – मैत्रेयी संवाद (कोणतेही एक)	गुण ०५
प्र. ३ रा दीर्घोत्तरी प्रश्न	गुण १०
किंवा	
दीर्घोत्तरी प्रश्न	

काव्य - मेघदूतम् (उत्तरमेघ)

प्रश्नपत्रिका-१४	गुण : ३०
पेपर कोड - SAN BA 014	वेळ : १.३० तास
प्र. १ ला भाषांतर करा (कोणतेही दोन)	गुण १०
प्र. २ रा विवेचक परिच्छेद लिहा (कोणतेही दोन)	गुण १०
प्र. ३ रा दीर्घोत्तरी प्रश्न	
किंवा	
दीर्घोत्तरी प्रश्न	गुण १०

काव्यशास्त्र - अलंकार

प्रश्नपत्रिका – १५

पेपर कोड - **SAN BA 015**

गुण : ३०

वेळ : १.३० तास

प्र. १ ला अलंकाराचे व्याख्या व उदाहरणांसह स्पष्टीकरण द्या.

(कोणतेही तीन)

गुण १५

प्र. २ रा अलंकार ओळखा व व्याख्येसह स्पष्ट करा.

(कोणतेही तीन)

गुण १५

व्याकरण

प्रश्नपत्रिका—१६

पेपर कोड - **SAN BA 016**

गुण : ३०

वेळ : १.३० तास

प्र. १ ला ससूत्र स्पष्टीकरण करा. (कोणतेही चार)

गुण १०

प्र. २ रा सोदाहरण सूत्राचे स्पष्ट करा. (कोणतेही दोन)

गुण १०

प्र. ३ रा संधी करा. (प्रत्येकी एक गुण)

गुण १०

अन्तर्गत मूल्यामापन पद्धती

बी.ए. तृतीय वर्ष

सत्र V व सत्र VI मधील

प्रत्येक पेपर करीता

अ. वर्ग चाचणी

ब. गृहपाठ

वर्ग चाचणी :-

संबंधीत विषयाच्या अभ्यासक्रमावर ५ गुणांचे दोन प्रश्न देवून वर्ग चाचणी घेण्यात यावी.

शैक्षणिक वर्षाच्या प्रथम सत्रात १५ सप्टेंबर पर्यंत

व द्वितीय सत्रात – १५ फेब्रुवारी पर्यंत.

वर्ग चाचणी घेण्यात यावी.

गृहपाठ :- ५ मार्काचे ४ लघुत्तरी प्रश्न एका सत्रात जातील. २० मार्काचे रुपांतर १० गुणात केले जाईल.

प्रा. मीनल अंकलवार,
अध्यक्ष,
तदर्थ अभ्यासमंडळ (संस्कृत)
डॉ. बाबासाहेब आंबेडकर
मराठवाडा विद्यापीठ,
औरंगाबाद.

--**--

डॉ. बाबासाहेब आंबेडकर मराठवाडा विद्यापीठान्तर्गत कार्यरत प्राध्यापक

अ.क्र.	नाव	प्रथम रुजू दिनांक	पद
पदव्युत्तर			
१.	डॉ. क्रांती शरद व्यवहारे, डॉ. बाबासाहेब आंबेडकर मराठवाडा विद्यापीठ, औरंगाबाद.	जुलै २००१	प्रपाठक व विभाग प्रमुख
पदवी स्तर			
१.	प्रा. सत्येंद्र राऊत, जवाहर महाविद्यालय, अणदूर, ता. तुळजापूर, जिल्हा-उस्मानाबाद.	१९९५	अधिव्याख्याता व विभागप्रमुख
२.	प्रा. सुरेखा भारती, जवाहर महाविद्यालय, अणदूर, ता. तुळजापूर, जिल्हा- उस्मानाबाद.	१९९९	अधिव्याख्याता
३.	प्रा. चव्हाण, लक्ष्मीबाई देशमुख महाविद्यालय, परळी, जिल्हा-बीड.	२००४	अधिव्याख्याता
४.	प्रा. डॉ. आशा लालसरे, इं.भा.पा. महिला महाविद्यालय, औरंगाबाद.	डिसेंबर २००४	अधिव्याख्याता व विभाग प्रमुख
५.	प्रा. अंकलवार मीनल, इं.भा.पा. महिला महाविद्यालय, औरंगाबाद.	जुलै २००६	अधिव्याख्याता
६.	प्रा. पंकजा वाघमारे, शासकीय ज्ञान-विज्ञान महाविद्यालय, औरंगाबाद.	ऑगस्ट २००२	हंगामी अधिव्याख्याता
७.	प्रा. सचिन कंदले, स्वा.सावरकर महाविद्यालय, बीड.	२००५	कंत्राटी अधिव्याख्याता

अन्य विद्यापीठातील तज्ज्ञ

अ.क्र.	नाव	पद व विद्यापीठ
१.	कांचन मांडे	प्राध्यापक व विभाग प्रमुख, संस्कृत विभाग, पुणे विद्यापीठ, पुणे.
२.	डॉ. रवीन्द्र मुळे	प्राध्यापक, संस्कृत प्रगत अध्ययन केंद्र, पुणे विद्यापीठ, पुणे.
३.	डॉ. उमा वैद्य	प्राध्यापक व विभागप्रमुख, संस्कृत विभाग, मुंबई विद्यापीठ, मुंबई.
४.	डॉ. गौरी माहुलीकर	प्रपाठक, संस्कृत विभाग, मुंबई विद्यापीठ, मुंबई.
५.	प्रा. शशिकांत दरगु	नेताजी सुभाषन्द्र बोस महाविद्यालय, नांदेड.

-==*-